

Uvodnik

Poziv kolega iz Udruge kreativnih gradova da sudjelujem u panelu „Što danas znači biti kreativan i zdrav grad?“ (održanom 28. kolovoza 2025. godine u sklopu Špancirfesta) i pitanja koja su mi postavili, umnogome su pomogli u oblikovanju ovog, 27. broja Epohe zdravlja. Moderatorica panela je *pitanjem svih pitanja* na neki način odredila i naziv ovog broja: „**Što danas znači biti zdravi grad?**“

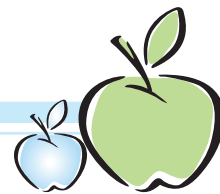
Kako ovaj broj objavljujemo u vrijeme zatvaranja i evaluacije VII. faze (2019. – 2024.) i otvaranja VIII. faze (2025. – 2030.) projekta Zdravi grad Europskog ureda Svjetske zdravstvene organizacije, prikladno je da baš u njemu damo odgovor na spomenuto *pitanje svih pitanja*: „Kad govorimo o zdravom gradu, riječ je o mnogo više toga od bolnica i ordinacija. Što čini grad zdravim i kako gradovi mogu mjeriti svoju ‘zdravost’?“ U „Strategiji Hrvatske mreže zdravih gradova do 2030. – **Izazovi implementacije UN-ove Agende 2030. na lokalnoj razini**“, usvojenoj na Izvještajnoj skupštini HMZG-a 20. veljače 2020., opisali smo zdravi grad kao *grad koji stvara urbano okruženje brinući o pravičnosti, zdravlju i prosperitetu zajednice,*

grad koji ulaže u ljude kao prioritet u razvoju lokalnih politika i strategija (ljudi u središtu) te omogućuje i potiče sudjelovanje razvojem partnerstva za zdravlje. Zdravi je grad inkluzivan i pravičan, osigurava da nitko nije zaboravljen, spreman je na uvođenje nove „kulture rada“ u gradske odjele i institucije te u skladu s potrebama svojih stanovnika mijenja vrstu i kvalitetu usluga koje im pruža. Zdravi je grad svjestan značenja klimatskih promjena i mogućnosti otklanjanja njihova negativnog utjecaja na lokalne zajednice, radi na razvoju otpornih, ojačanih i kompetentnih zajednica (i svakako je, ako ne kreativan, barem inovativan – opaska S. Šogorić).

Prilozi koji slijede, iskustva naših gradova i županija i njihovih suradnika, pružit će vam odgovore na pitanja o tome što i kako smo radili i kako znamo da smo uspjeli. Ing. Gordana Lalić, organizatorica 11. seminara Zdravo urbano planiranje (dio 31. Motovunske ljetne škole unaprjeđenja zdravlja), odlično je to sažela opisujući Zdravi grad Poreč riječima: „Međuresorna suradnja iznimno doprinosi najboljim rješenjima, stalnom radu na unaprjeđenju urbanog prostora, vodi većoj kvaliteti života

i zdravlja kako bi **zajednica bila najbolja verzija sebe** iz dana u dan i bez prestanka ljepše, zdravije i kvalitetnije mjesta za život svih svojih stanovnika. Recept za uspješno djelovanje temelji se na međusobnom povezivanju i suradnji različitih struka te radu multidisciplinarnih timova koji jedino zajedno mogu pronaći najbolje odgovore i rješenja za održivi razvoj zajednica koje balansiraju razvoj vodeći računa o aspektima uređenja prostora i njegovu utjecaju na zdravlje ljudi koji na tom prostoru žive.“

Ovaj broj započinjemo upravo njezinim prilogom: Zdravlje u vremenu klimatskih promjena: Integrirano planiranje za zdravu budućnost, Zdravlje, prostor i održivost u fokusu Poreča. Slijede prilozi koji prikazuju kako zajednice ulažu u ljude kao prioritet u razvoju lokalnih politika i strategija (Gradovi Varaždin i Labin, Primorsko-goranska i Istarska županija te prof. dr. sc. Iva Blažević s Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli). Primjeri inkluzivnog i pravičnog grada koji osigurava da nitko nije zaboravljen dolaze iz Rijeke, Karlovca i Primorsko-goranske župa-

Panel-rasprava u Varaždinu:
„Što danas znači biti kreativan
i zdrav grad?“

nije te Udruga GEA iz Pule. Kako se **omogućuje i potiče sudjelovanje građana** opisuju gradovi Rijeka, Karlovac, Udruga slijepih USKA te Istarska županija. Gradovi Varaždin, Crikvenica i Ozalj te Udruga Krijesnica daju primjere kako, u skladu s potrebama svojih stanovnika, mijenjaju vrstu i kvalitetu usluga koje im pružaju. Nagrađeni primjer uvođenja nove „kulture rada“ u gradske odjele i institucije donosi Grad Zagreb, a o značenju klimatskih promjena i mogućnosti otklanjanja njihova negativnog utjecaja na lokalne zajednice svoj su doprinos dali Društvo arhitekata Istre, Regionalna energetska-klimatska agencija Sjeverozapadne Hrvatske i Nastavni zavod za javno zdravstvo „Dr. A. Štampar“ Zagreb.

Tema kojom je protkan ovaj broj Epohe, ali i projekt Zdravi grad, jest **zdravstvena pismenost**. Već je ranih dana razvoja projekta Zdravi grad gospođa Ilone Kickbusch iz Europskog ureda Svjetske zdravstvene organizacije (1986.) zdravstvenu pismenost definirala kao „sposobnost donošenja ispravnih zdravstvenih odluka u kontekstu svakodnevnog života – kod kuće, u za-

jednici, na radnom mjestu, u zdravstvenom sustavu, na tržištu i u političkoj areni“. No, integracija zdravstvene pismenosti u sve politike (HiAP) daje mogućnost osmišljavanja inkluzivnih, pristupačnih i učinkovitih sustava koji osnažuju pojedince i zajednice. Gospođa Kristine Sorensen, voditeljica Globalne akademije zdravstvene pismenosti, analizirajući dosadašnja postignuća, dodaje da „iako već desetljećima znamo da je zdravstvena pismenost važna ne samo za pojedince već i za zdravlje stanovništva, prevenciju i jednakost, ove spoznaje vrlo loše pretvaramo u dosljedno i učinkovito djelovanje. Dominantni narativ dugo je isticao deficite pojedinaca, a ne odgovornost institucija sustava koje, zbog inercije, fragmentirane odgovornosti ili složenosti pretvaranja uvida u strukturiranu praksu, to sporo ili nikako ne provode.“ Ovo zapažanje vrlo dobro potkrepljuje istraživanje izv. prof. dr. sc. Ane Bobinac s Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci kojim se istražuje povezanost između zdravstvene pismenosti i pristupa zdravstvenoj skrbi u Hrvatskoj. Istraživanje provedeno 2022. godine na nacionalno reprezen-

tativnom uzorku, otkriva da 8,9 % ispitanika prijavljuje nezadovoljene medicinske potrebe, što je dvostruko više od službenih podataka EU-a. Najčešći su razlog za nezadovoljene potrebe duge liste čekanja, a ne troškovi ni udaljenost zdravstvenih ustanova. Rezultati njezinog istraživanja potvrđuju da osobe s nižom razinom zdravstvene pismenosti češće prijavljuju poteškoće u pristupu skrbi. Tako, unatoč općem zdravstvenom osiguranju, organizacijski problemi u zdravstvenom sustavu i dalje onemogućuju učinkovitu skrb za sve građane, osobito za one s niskom zdravstvenom pismenošću. To je uočljivo i u ovom broju Epohe, uz pitanje koje ga prožima – Koliko često lokalna samouprava, gradovi i županije, profesionalno javno zdravstvo te motivirane nevladine udruge svojim aktivnostima nadopunjuju „praznine“ sustava?

Prof. dr. sc. Selma Šogorić

glavna urednica
ssogoric@snz.hr